

Gašper Blažič Andrej Mihevc, Luka Rozman, STA/Daniel Novakovič

ONEČAŠČENO MORIŠČE V KOČEVSKEM ROGU

Preiskava komunističnih morišč na slovenskih tleh se nadaljuje. Vladna komisija za reševanje problematike prikritih grobišč se že nekaj časa ukvarja s sanacijo in preiskavo morišča Pod Macesnovo gorico na Kočevskem, kjer je zakopanih najmanj 1.500 žrtev pokolov.

Morišče Pod Macesnovo gorico je pomembno zlasti zato, ker je bilo tam pobitih največ slovenskih vojnih ujetnikov, ki so bili pripeljani na Kočevsko, čeprav vsakoletna spominska slovesnost poteka na drugi lokaciji, in sicer pri breznu Pod Krenom, kjer naj bi bili pobiti predvsem ujetniki drugih narodnosti. Srh pa vzbuja predvsem dejstvo, kako so komunisti še dolgo po storjenih pokolih onečaščali posmrtno ostanke žrtev.

Jamo so minirali

Prejšnji teden je predsednik vladne komisije za grobišča dr. Jože Dežman obvestil javnost o novih dejstvih, povezanih s prei-

skavo komunističnih morišč. Kot je znano, je vlada dovolila načrt, da se opravi izkop kamnine, ki je nastala zaradi miniranja in sedaj ovira dostop do morišča. Na razpisu je bilo za izvajalca del izbrano podjetje Komunala Kočevje. To je do zdaj odstranilo okoli tisoč kubičnih metrov kamnja, v jami pa naj bi bilo še od dvesto do tristo kubičnih metrov materiala. Preiskava poteka pod strokovnim vodstvom tako arheologov kot tudi speleologov in gradbenih strokovnjakov. Dela koordinira tričlanska strokovna arheološko-speleološka skupina, kriminalistično-tehnični ogled lokacije pa so opravili kriminalisti. Tako je dr. Andrej Mihevc analiziral starost smrek, za katere domnevajo,

Zgodovinar in predsednik vladne komisije za grobišča dr. Jože Dežman: »Vsaj enega od storilcev zločinov pozna Zdenko Roter.«

da so jih okoli brezna posadili, potem ko so verjetno pri drugem miniranju razstrelili celoten obod brezna. »Ocenjuje se, da je bilo to veliko miniranje konec petdesetih ali v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Prosimo vse, ki bi karkoli vedeli o času in načinu miniranja, da nas obvestijo. Prav tako nas zanima, ali je minirala Jugoslovanska ljudska armada ali morda rudarji, gozdarji ...?« je v sporočilu za javnost zapisal Dežman. Kakor koli, najprej je treba odstraniti ves kamniti material, ki je nastal zaradi miniranja, šele nato se bodo lahko lotili preiskave posmrtnih ostankov in njihovega pokopa, če bo seveda spet dovolj sredstev, a o tem spet odloča politika oziroma tisti, ki so na oblasti.

Po opravljenem zločinu so komunistični rablji brezno minirali in tako zakrivali sledove zločina.

Ko »grobišče« postane smetišče

Da so mnoge jame, potem ko so vanje zmetali pobite žrtve komunističnih pokolov, tudi

Predsednik komisije in zgodovinar dr. Jože Dežman ocenjuje, da je bilo na morišča na območju Kočevskega roga odpeljanih najmanj 1.500 Slovencev.

minirali, da bi čim bolj zakrili sledove zločinskega početja, sploh ni presenetljivo. Dežman je tako opozoril na še eno škandalozno odkritje v zvezi z moriščem v breznu pri Debliških livadah. Tam so namreč pri izkopu predmetov umorjenih našli odpadke iz leta 1968, zato se v komisiji sprašujejo, kdo je dal ukaz, da se brezno zasuje z odpadki. »Jamo smo izbrali tudi zaradi opisov ljudi, ki naj bi bili v jamo vrženi, a so se iz nje rešili, pričevanj domačinov, sledov miniranja okrog

Nekdanji oficir Ozne Zdenko Roter bi lahko veliko vedel tako o pobojih kot tudi o kasnejših »ukrepih« komunistične oblasti pri prikrivanju zločinov.

vhoda v jamo in najdenih predmetov iz časa velikih pobojev. Znaná so imena nekaterih Slovencev, ki so sodelovali pri vojnem zločinu. Vsaj enega od storilcev pozna Zdenko Roter. S strani Zveze združenj borcev za vrednote NOB doslej nismo dobili dodatnih informacij o nekdanjih, morda pa nekaterih tudi še sedanjih članih organizacije, ki bi nam lahko več povedali o zločinu in njegovih žrtvah. Žal, saj bi bilo s to pomočjo iskanja posmrtnih ostankov lažje in bolj učinkovito, »je v sporočilu za javnost zapisal Dežman. Skratka, medtem ko se borčevska zveza ukvarja s promocijo novega partizanskega filma Preboj, očitno niti pod vodstvom novega predsednika Marijana Križmana »nima časa«, da bi pojasnjevala zadeve v zvezi s komunističnimi morišči.

Kdo skruni grobove?

Kot je še sporočil Dežman, o številu žrtev še ugi baje. »Dejstvo, da je bilo v vrtači pred breznom, kjer so žrtve slačili, v dveh raziskavah najdenih več kot 60 kilogramov predmetov, govori o velikem dogodku. Med drugim je bilo najdenih 185 križcev, 146 svetinjic, številne pasne spine in drugi deli opreme. Po zbranih podatkih je bilo v Kočevski rog odpeljanih najmanj 1.500 Slovencev. Raziskava bo pokazala, koliko jih je bilo v jami pod Macesnovo gorico. Potem bomo vedeli, ali je treba še naprej iskati še eno jamo na območju Ušivih jam.« Dežman je še spomnil, da so naleteli na plast posmrtnih ostankov v globini okoli dvajset metrov od začetne globine. »Javnost bomo o nadaljnjem poteku del obvestili, takoj ko bo znanih več dejstev,« je še sporočil.

Skratka, zgodba o komunističnih moriščih niti trideset let po formalnem padcu komunističnega režima ni dobila epiloga, za kazenski pregon storilcev pa je očitno že prepozno. No, morda pa bi lahko našli vsaj tiste, ki so morišča oskrnjali z odpadki in miniranjem, ne pa da preganjajo tiste, ki morišča odkrivajo. Spomnimo: štirje najditelji (Roman Leljak, Marko Štrovs, Slavko Kmetič in Miran Hočevár) so bili po najdbi posmrtnih ostankov v starem zaklonišču obsojeni – zaradi skrunjenja groba. **D**

Kaj pa onečaščena Socerbska jama za Vrhom?

Blizu gradu Socerb in istoimenske bližnje vasi nad kraškim robom – imenuje se po tržaškem mučencu sv. Socerbu iz časa zgodnjega krščanstva – sta dve kraški jami. Prva – Sveta jama – je bila že pred drugo svetovno vojno uporabljana kot podzemna cerkev, vendar te v zadnjih letih zaradi zlorab (tam naj bi se zbirala sekta okoli guruja, ki se je razglasil za reinkarnacijo sv. Socerba) ne uporabljajo več za liturgijo, temveč je namenjena samo ogledom. V njeni bližini pa je še ena jama, ki skriva prav shrljivo zgodbo. Nanjo je aprila 2016 na portalu Časnik.si opozoril duhovnik Bogdan Vidmar: »V Socerbsko jamo za Vrhom so bili verjetno zmetani ljudje, ki so jih zločinsko pobili pripadniki Ozne in Knoja v maju in prvi polovici junija leta 1945. Aretaciji je sledilo izginotje tistih, ki so bili poklicani v t. i. XIII. bataljon. Za temi ljudmi se je zgubila vsaka sled.« Kot je opozoril Vidmar, veliko prizadevanje za prikritje tega zločina dolgoročno ni obrodilo sadov, temveč je le onesažilo to kraško brezno, »še bolj pa duše tistih, ki so odgovorni za ta zločin in njegovo prikrivanje do današnjih dni.« »V brezno so metali avtomobile, motorje, hladilnike, poginulo govedo in druge živali ter druge odpadke, pa ne le zaradi ekološke neozaveščenosti, temveč načrtno in več kakor v večino kraških breznen. Po govoricah ljudi in nekaterih zapisih je eden od direktorjev Luke Koper dal zmetati v brezno okrog 100 m3 pokvarjenih salam, ki so se spremenile v jezero gostega blata, ki še

zdaj prekriva žrtve. Kdo mu je dal za to dovoljenje? Občina? Ministrstvo za okolje in prostor? Inšpektorat RS za okolje in prostor? Je mogoče, da bi tako ugledno podjetje, kot je Luka Koper, vozilo odpadke v točno določeno kraško brezno kar samo od sebe?« Kot opozarja Vidmar, dandanes »grobišče« ni urejeno za dostop svojcev žrtev. »Še več, dostop do grobišča je prepovedan, tako da svojci pobitih ne morejo do njega. Inšpektor za okolje Inšpektorata RS za okolje in prostor je v septembru 2009 opravil inšpekcijski pregled v Socerbski jami in ocenil, da je odpadkov več 100 m3, med drugim večja količina embalaže iz stiropora in odpadki iz industrije predelave rib. Inšpektor je odredil, da je treba v skladu z 52. členom Zakona o ohranjanju narave ukrepati. Inšpektorat RS za okolje in prostor je na podlagi določil 25. člena Zakona o varstvu okolja in v skladu s sklepi Vlade št. 13101-1/2009 z dne 30. 7. 2009 z dopisom št.: 0611-35/2009 z dne 5. 10. 2009 Ministrstvu za okolje in prostor podal predlog za pripravo programa ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja za kraški jami Golobivnica in Socerbska jama za Vrhom ter opuščeni rov rudnika črnega premoga Rodik. Je bil sanacijski program izdelan? Zakaj ni prišlo do realizacije sklepa? Kdo so odgovorni za očiščenje brezna in za izkop, identifikacijo in pokop umorjenih?« Skratka, veliko utemeljenih vprašanj, še več pa dokazov, da se skrunjenje morišč nadaljuje tudi v današnji čas.